

Kunstenaar PD Packard over haar unieke kunstenaarsboeken en de kwaliteit van Akua-inkt

De Amerikaanse kunstenaar PD Packard studeerde in New York en Londen. In haar atelier in Brooklyn experimenteert ze met Akua-inkten en past ze de Itajime Shibori-techniek toe op papier. Hieruit ontstaan de prachtigste werken.
Monika Auch

Eindeloze kleurlagen

PD Packard groeide op in Washington en studeerde modevormgeving aan Parsons School of Design in New York. Door een uitwisselingsprogramma kreeg ze een beurs om in Londen aan de Central Saint Martins College of Art and Design verder te studeren. Ze gebruikte de creatieve vrijheid die haar werd geboden volop en bracht de meeste tijd door op de drukkerij van de textielafdeling. Bewust kleurgebruik is de basis van haar werk. Op Saint Martins kon ze haar gevoeligheid en liefde voor kleur ontwikkelen en de basis leggen voor haar werkprocessen: 'Het was een fantastische tijd en tot vandaag grijp ik terug op het daar geleerde experimenteren en het ontwikkelen van ideeën. Dat vrije proces helpt me om elke stap waar te nemen, ze van elkaar te onderscheiden en te verfijnen tot aan het eindresultaat.'

Terug in de Verenigde Staten begon ze voor de mode-industrie te werken en accessoires te produceren, meestal bedrukte tassen. Al gauw stonden de tijdsdruk en de dwang om steeds goedkopere productiemiddelen te vinden, haar tegen. Ze switchte naar het ontwikkelen van vrij grafisch werk. De overeenkomsten tussen het ontwerpen en drukken van textiele dessins en grafisch werk maakten de overstap makkelijk. In 2009 begon ze met meesterdrukker Marina

2

Ancona te werken en kocht ze haar eigen drukpers voor in haar atelier in Brooklyn. Ze maakt kunstenaarsboeken en geeft workshops in het gebruik van Akua-inkten met behulp van relatief eenvoudige druktechnieken. Op het gebied van deze inkten is ze inmiddels een expert.

Inkexpert

'Ik houd van de gelaagdheid en de diepte van kleuren die bij het schilderen met waterverf ontstaan', aldus de kunstenaar. 'Ik gebruikte al enkele jaren de drukinkten van Akua om het subtiele waterverfeffect naar grafische druktechnieken over te brengen, maar het lukte niet. De drukproeven droogden te snel en het papier raakte te snel verzadigd met pigment. Na een demonstratie van de vloeibare Akua-pigmenten door de uitvinder ervan, Susan Rostow, begon ik ermee te experimenteren. Ik ontdekte dat ik met de vloeibare inkten bijna ongelimiteerd lagen van kleur kon aanbrengen. Van hieruit ontwikkelde ik de techniek om door middel van eenvoudig gelaagde monoprints, decoratief papier te maken dat ook als materiaal diende voor verdere doeleinden, bijvoorbeeld mijn kunstenaarsboeken.'

Streets of Brooklyn

Ze begint het drukproces met minstens vijf kleuren en drukgangen per vel papier. Het eindigt vaak met meer dan tien kleurlagen. Als drager gebruikt ze **kozopapier** dat door zijn lange vezels van de moerbeiboom erg sterk is en vele drukgangen kan verduren. Ze verzamelt en droogt bloemen uit haar tuin of bladeren die ze op straat vindt, en legt deze op een plexiglasplaat die ingerold is met Akua Liquid-inkt. Dit proces herhaalt ze zo vaak als gewenst. De laatste laag drukt ze met Akua Intaglio Ink dat van-

wege zijn dikkere consistentie scherper gedefinieerde afdrukken geeft. Ze verdunt de Intaglio-inkt met transparante *modifier base*, een basis menginkt om het doorzichtig te maken. 'Dit geeft in het eindresultaat het prachtig gelaagde effect – net als bij een aquarel' (zie afb. 1).

Kunstenaarsboeken

De bedrukte papieren zijn de basis voor Packard's unieke kunstenaarsboeken. Ze neemt vaak deel aan een van de vele Amerikaanse kunstboekbeurzen. In de VS is *art book making* een vak dat op kunstopleidingen wordt onderwezen, net zoals in vele andere Angelsaksische landen. Het is een erkend zelfstandig medium. Packard zegt hierover: 'Voor mij is het de uitdaging om al mijn ideeën en technisch kunnen in één werk te bundelen: decoratief papier, pregen, tekst, carbonum en drogenaaldetsen.' Voor haar twee boeken *Knowing* en *Living* maakte ze vier drogenaaldetsen die ze met vloeibare inkten van Akua inkleurde. Vervolgens beschilderde ze de achterkant van de etsen met dezelfde waterige inkt zodat het aan de voorkant een extra effect gaf (zie afb. 4).

De Itajime Shibori-techniek

Packard gebruikt ook een Japanse reservetechniek die bekend is uit het bewerken en dessineren van textiel: de Itajime Shibori-techniek. Hierbij worden negatieve, ongekleurde vormen tijdens het verffproces gecreëerd door het papier te vouwen en gedeelten te bedekken om de kleurstof niet te laten doordringen. De vormen worden als het ware gereserveerd tegen de verf. Om rijkere en ingewikkeldere patronen met textuur te maken, legt ze bijvoorbeeld houtsnippers tussen de plooiën.

1 Gedroogde bloemen en planten liggen op een plaat van plexiglas, ingerold met Akua-inkt. Helemaal rechts het kozopapier met de twee lagen op elkaar gedrukt.

2 The steps of Brenton Point is een van vier drogenaaldetsen van PD Packard voor het handgebonden boek *Knowing*. Voor- en achtergrond van de print zijn ingekleurd met verdunde Akua Kolor.

3

Bloemen en insecten

Sinds kort werkt Packard aan een project geïnspireerd op de Duitse fotograaf en kunstenaar Karl Blossfeldt. Ze verzamelt insecten en bloemen (zie afb. 3), scant ze en drukt ze af in zwart-wit. Ontdaan van kleur wil ze haar liefde voor planten, insecten en de natuur als architectonische patronen laten zien. Packard zegt: 'Het meest heilige aspect van kunst is de hand van de kunstenaar die je terugziet in een werk. De ziel van de kunstenaar, zijn geest, zijn 'alles' zit mentaal en fysiek in dat werk. Ik voel me gedwongen dit zelf ook terug te laten komen in mijn werk. Met mijn kunst probeer ik geen problemen op te lossen; ik probeer een ervaring te bieden.'

Monika Auch is beeldend kunstenaar en redactielid.

Websites

www.pdpackard.com
www.polymetaal.nl
www.youtube.com/watch?v=jGZYtCZ4u4

3 PD Packard in haar studio in Brooklyn.

4 *Knowing en Living* van PD Packard zijn rechtopstaande handgebonden boeken met drogenaaldet- sen, ingekleurd met Akua-inkten en gekleurd decoratief papier met Itajime Shibori en embossing, een preeg op het papieroort BFK Rives, dat bekend staat om zijn goed absorberende, gladde oppervlak.

4

Wat zijn Akua-inkten?

Midden jaren negentig ontwikkelden twee Amerikaanse drukkers, Susan Rostow en William Jung, non-toxische en wateroplosbare Akua Intaglio-inkten voor professioneel gebruik in diep- en hoogdruk. De inkten zijn milieu- en gebruiksvriendelijk en voldoen aan de Amerikaanse norm ASTM D 4236. Deze norm beschrijft het labellen van kunstenaarsmateriaal ter voorkoming van gezondheidsrisico's. De inkten bestaan uit natuurlijke bindmiddelen op basis van Arabische gom en lichtechte pigmenten, en kunnen eenvoudig worden verwijderd met een doek en water en zeep. Net als andere intaglio-inkten zijn ze geschikt voor diepdrucktechnieken, inclusief solarplaat- en de fotopolymeertechniek.

Akua Kolor

Akua Kolor heeft de kwaliteiten van vloeibare aquarelverf en is geschikt voor Japanse hout-snedes, monotype prints en het inkleuren van intaglio prints. Akua Kolor kan met behulp van een inktrol of drukpers gebruikt worden bij 'collagraphie'. Dat is een druktechniek waarbij op een drager (zoals plastic, hout, linoleum of

metaal) ander af te beelden materiaal wordt aangebracht en dit door wrijven of druk op het papier wordt gekopieerd.

Droog of bevochtigd papier

Afhankelijk van de gebruikte techniek kun je kiezen voor het drukken op droog of bevochtigd papier. Voor platen met veel verschillende tonwaarden of met veel reliëf is bevochtigd papier geschikter. Het is niet nodig om bevochtigd papier te gebruiken bij ondiep gebeten platen en afbeeldingen met een groot contrast. Monotypes kunnen het beste op droog papier worden gedrukt.

Combinatie Akua Kolor en Akua Intaglio

De monotype-inkten van Akua Kolor zijn leverbaar in 25 kleuren en kunnen worden gemengd met alle Akua Intaglio-inkten om op die manier heel veel nieuwe kleuren te maken voor diep- of hoogdruk. Ook kan een Akua Intaglio-inkt op een laag Akua Kolor worden aangebracht. Vanwege de transparantie van de Akua Intaglio-inkten kunnen heel goed meerdere lagen op de plaat worden aangebracht.

Een kamertje vol kleuren

Kleuronderzoek in Van Doesburgs *Bloemenkamer*

Boven op de heuvel bij de stad Hyères ligt Villa Noailles, ooit het winterverblijf van burggraaf Charles de Noailles en zijn vrouw Marie-Laure de Noailles. In deze villa bevindt zich één van de weinige nog overgebleven uitgevoerde architectuurontwerpen in Frankrijk van de oprichter van de *Stijl* Theo van Doesburg: de *Bloemenkamer*. Onderzoek uit 2014 heeft uitgewezen dat de kamer ten minste één keer volledig en één keer deels is overgeschilderd. Over de zoektocht naar de oorspronkelijke kleuren uit 1925 van een kleurrijke kamer in een moderne villa.

Lisanne van den Heuvel en Martine Posthuma de Boer

1

Burggraaf Charles de Noailles krijgt van zijn moeder een stuk grond met uitzicht op de Middellandse Zee als huwelijkscadeau. Het echtpaar benadert architect Robert Mallet-Stevens voor een ontwerp voor een vakantieverblijf op deze plek. Hij maakt samen met een lokale architect, Léon David, een ontwerp voor een functionalistische, moderne villa, die tussen 1924 en 1933 wordt gerealiseerd (zie afb. 1). Voor het ontwerp van het interieur trekt Mallet-Stevens buitenlandse kunstenaars aan. Vermoedelijk

komt hij in Parijs in aanraking met het werk van de *Stijl*, waaronder dat van Theo van Doesburg. De kunstenaar-architect krijgt de opdracht om een ontwerp te maken voor een klein kamertje, van slechts 1 meter breed, 1,5 meter diep en 2,25 meter hoog, bestemd voor het schikken van bloemen: de *Chambre des Fleurs*. Léon Deshaers, contemporain kunsthistoricus, beschrijft in 1928 dat bloemen de enige decoratie vormden binnenshuis.¹ In een villa waar zelfs beroemde schilderingen van Picasso in kasten worden opgeborgen, zal het kleurrijke ontwerp van de *Bloemenkamer* erg zijn opgevallen.

Ontwerptekening voor de Bloemenkamer

Van Doesburg maakt een geometrische kleurencompositie op calqueerpapier met potlood, inkt en gouache (55 cm x 61,5 cm). De vouwranden in het papier doen vermoeden dat deze in een envelop per post naar Frankrijk is gestuurd (zie afb. 2). In maart 1925 laat Van Doesburg zijn goede vriend en collega-architect Cornelis van Eesteren weten dat het ontwerp voor Hyères is

1 Villa Noailles (foto: Martine Posthuma de Boer).

2 Theo van Doesburg, *Kleurontwerp voor Bloemenkamertje*, 1924-1925, Gouache, inkt en potlood op calqueerpapier, 55 cm x 61,5 cm, (foto: Peter Cox, in het bezit van het Van Abbemuseum).

2

geaccepteerd.² Eenmaal in Villa Noailles is de muurschildering vermoedelijk uitgevoerd door een huisschilder.³

Sinds 1970 is de ontwerptekening met de compositie voor de muren en het plafond van de *Bloemenkamer* in het bezit van het Van Abbemuseum. Ter voorbereiding van een retrospectief in 1968 reist Jean Leering, toenmalig directeur van het Van Abbemuseum, af naar Villa Noailles. Hij ontdekt dat de schildering in het Bloemenkamertje niet overeenkomt met Van Doesburgs ontwerp op calqueerpapier.⁴ De huisschilder heeft de geometrische kleurvlakken letterlijk overgenomen van de tekening, terwijl hij ze in spiegelbeeld naar de wanden had moeten vertalen. Van Doesburg koos een ingewikkelde en onconventionele wijze om de driedimensionale ruimte in een plat vlak weer te geven. Als de wanden van het ontwerp naar beneden worden gevouwen, met de geschilderde laag aan de buitenkant, kan door het calqueerpapier heen het ontwerp aan de binnenkant van het interieur worden bekeken.⁵ Op deze manier lopen de begrenzingen van de kleurvlakken van de ene muur door naar die op de andere muur. De huisschilder heeft dit principe niet begrepen, en de bedoelde ruimtelijke continuïteit van het ontwerp is daarmee verloren gegaan. Van Doesburgs vrouw bevestigt later dat zij en Van Doesburg het uitgevoerde ontwerp in Villa Noailles nooit hebben gezien.⁶

Van Doesburg schrijft in zijn leven veel over zijn ideeën, maar niet specifiek over de *Bloemenkamer*. Op het moment dat hij de *Bloemenkamer* ontwerpt, ontwikkelt hij zijn theorie over *Elementarisme*⁷ en schrijft hij een eigen, ongepubliceerde, kleurtheorie: *Tot een beeldende constructie-leer*. Deze theorieën heeft Van Doesburg mogelijk al in de praktijk gebracht bij het ontwerp voor de *Bloemenkamer*. Hij past hier voor het eerst diagonale kleurvlakken toe in een interieurontwerp, die het orthogonale karakter (d.w.z. rechthoekig met loodrechte hoeken) van de architectuur openbreken. Eerder gebruik hij al kleur als een niet-decoratief element. In schetsen en maquettes voor het *Huis Rosenberg*, het *Maison Particulière* en het *Maison d'Artiste*, die hij samen met Cornelis van Eesteren ontwierp, voegt Van Doesburg rode kleurvlakken toe om hoogte aan te geven, geel om breedte aan te geven, blauw voor diepte en zwart, wit en grijze kleurvlakken om volume aan te geven.⁸ Iets dergelijks heeft Van Doesburg mogelijk voor ogen gehad voor de *Bloemenkamer*. Mocht zijn ontwerp correct zijn uitgevoerd, dan zou rood op het plafond hoogte kunnen weergeven, het blauw boven de deur diepte en geel de breedte van de diagonaal van de kamer. De keuze voor deze kleuren kan gemotiveerd zijn vanuit zijn zoektocht naar een spanning tussen kleuren, zoals hij die uitlegt in zijn eigen kleurentheorie.⁹ Daarin zijn rood, blauw en geel de meest positieve kleuren en zwart en wit de meest negatieve kleuren.